

SCI-CONF.COM.UA

INNOVATIONS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION

**PROCEEDINGS OF II INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
OCTOBER 29-31, 2025**

**VANCOUVER
2025**

INNOVATIONS OF MODERN SCIENCE AND EDUCATION

Proceedings of II International Scientific and Practical Conference

Vancouver, Canada

29-31 October 2025

Vancouver, Canada

2025

UDC 001.1

The 2nd International scientific and practical conference “Innovations of modern science and education” (October 29-31, 2025) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2025. 734 p.

ISBN 978-1-4879-3796-6

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Innovations of modern science and education. Proceedings of the 2nd International scientific and practical conference. Perfect Publishing. Vancouver, Canada. 2025. Pp. 21-27. URL: <https://sci-conf.com.ua/ii-mizhnarodna-naukovo-praktichna-konferentsiya-innovations-of-modern-science-and-education-29-31-10-2025-vankuver-kanada-arhiv/>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: vancouver@sci-conf.com.ua

homepage: <https://sci-conf.com.ua/>

©2025 Scientific Publishing Center “Sci-conf.com.ua” ®

©2025 Perfect Publishing ®

©2025 Authors of the articles

PHARMACEUTICAL SCIENCES

25. *Fedorov Yu. V., Kovpak A. V., Baida B. F., Levytska O. V.* 147
VITAMIN D OVERDOSE AND ADVERSE EFFECTS
26. *Kucherenko M. P.* 154
HERBAL MEDICINAL PRODUCTS: THEIR ROLE IN
PATHOPHYSIOLOGICAL PROCESSES AND PROSPECTS FOR
APPLICATION
27. *Zaporozhets D. V., Sukhovieiev V. V.* 167
STUDYING THE POTENTIAL OF THE PYRAZOLO[4,3-
C]PYRAZOLE CORE AS A DUAL DYRK1A-CLK1 INHIBITOR
28. *Борисюк І. Ю., Молодан Ю. О., Валіводзь І. П.* 175
МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА ЯК ПЕРЕВІРКА ПРОФЕСІЙНИХ
ЗНАНЬ ТА НАВИЧОК СТУДЕНТІВ З МЕТОЮ ДЕРЖАВНОГО
КОНТРОЛЮ
29. *Борисюк І. Ю., Заградська О. Л., Кукушкін В. Н., Гнідой І. М.* 180
РОЛЬ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я У ПРОТИДІЇ
НЕІНФЕКЦІЙНИМ ЗАХВОРЮВАННЯМ
30. *Борисюк І. Ю., Тельніс І. М., Куруджи Т. Є., Повелко О. М.* 194
ВИКОРИСТАННЯ КІЛЬКІСНИХ СПІВВІДНОШЕНЬ МІЖ
СТРУКТУРОЮ ТА АКТИВНІСТЮ (QSAR-АНАЛІЗ) У
ФАРМАЦІЇ
31. *Борисюк І. Ю.* 199
ВОЛОДИМИР АРОНОВИЧ ХАВКІН: ТВОРЕЦЬ ПЕРШИХ
ВАКЦИН ПРОТИ ХОЛЕРИ ТА ЧУМИ
32. *Борисюк І. Ю., Гнідой І. М., Кайнов М. О.* 204
МЕДИЧНА ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ
33. *Борисюк І. Ю., Заградська О. Л., Нікітіна Н. О.* 215
БЕЗПЕРЕРВНИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК МЕДИЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ: СУЧАСНІ ПІДХОДИ
34. *Борисюк І. Ю., Заградська О. Л., Смирнова Г. В.* 226
СТАН ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АПТЕЧНИХ ПУНКТІВ НА
ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ І ПРИФРОНТОВИХ
ТЕРИТОРІЯХ
35. *Гавенко М. М., Семеновський І. Е., Ковальчук Л. Й.* 239
ГІГІЄНІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ҐРУНТІВ ТА ШТУЧНИХ
СУБСТРАТІВ ПРИ ВИРОЩУВАННІ ЛІКАРСЬКОЇ СИРОВИНИ
36. *Гріченіченко Ю. Д., Ковальчук Л. Й.* 252
НАНОТЕХНОЛОГІЇ В КОСМЕТОЛОГІЇ
37. *Заградська О. Л., Борисюк І. Ю., Кукушкін В. Н.* 262
ІНТЕГРАЦІЯ ФАРМАЦЕВТА У КОМАНДУ ПЕРВИННОЇ
МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ: СУЧАСНА МОДЕЛЬ СПІВПРАЦІ
38. *Заградська О. Л., Борисюк І. Ю., Смирнова Г. В.* 273
РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНО БЕЗПЕЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У
ФАРМАЦЕВТИЧНОМУ ВИРОБНИЦТВІ (ЗЕЛЕНА ФАРМАЦІЯ)

МЕДИЧНА ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Борисюк І. Ю.,

д.фарм.н., професор, завідувач кафедри загальної та клінічної
фармакології факультету стоматології

Гнідой І. М.,

к.мед.н., доцент, факультет медицини та громадського здоров'я,

Кайнов М. О.

студент першого курсу факультету медицини та громадського здоров'я,
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса, Україна

Анотація. У статті досліджено медичну та психосоціальну реабілітацію військовослужбовців в умовах війни. Розглянуто завдання медичної реабілітації, включаючи відновлення фізичних функцій, попередження ускладнень, підвищення якості життя та адаптацію до нових фізичних умов після поранень. Проаналізовано психосоціальні аспекти реабілітації, зокрема психологічну підтримку, соціальну інтеграцію, адаптацію до цивільного життя та професійну перекваліфікацію. Висвітлено інтегрований підхід, що поєднує медичну та психосоціальну реабілітацію, міждисциплінарну координацію фахівців, роль сім'ї та громадських ініціатив у процесі відновлення. Показано, що комплексна реабілітація сприяє ефективному відновленню здоров'я військовослужбовців, підвищенню їхньої соціальної активності та адаптації до мирного життя.

Ключові слова: медична реабілітація; психосоціальна підтримка; військовослужбовці; війна; інтегрована реабілітація; посттравматичний стресовий розлад; соціальна адаптація; фізіотерапія; ерготерапія; протезування; психологічна допомога; соціальна інтеграція.

Вступ. Війна – це не просто збройний конфлікт між двома або більше сторонами, це складне соціальне явище, яке має глибокий і багатогранний

вплив на життя кожної людини, що залучена до бойових дій. Для військовослужбовців війна стає не лише випробуванням їхніх фізичних сил і навичок, а й серйозним викликом для їхнього фізичного та психічного здоров'я. Військові, які перебувають у зоні бойових дій, часто стикаються з ризиком отримання тяжких поранень, різноманітних травм, інвалідизації. Окрім фізичних ушкоджень, вони також зазнають значних психологічних навантажень – стресу, тривоги, посттравматичних розладів, які можуть впливати на якість їхнього життя навіть багато років після завершення бойових дій.

Першочерговим завданням в таких умовах є надання невідкладної медичної допомоги, що рятує життя та стабілізує стан поранених. Проте врятоване життя – це лише перший крок. Важливою складовою повного одужання є подальша медична та психосоціальна реабілітація, що допомагає відновити втрачені фізичні функції, повернутися до нормального способу життя та інтегруватися у суспільство. Такий комплексний підхід має враховувати як тілесні ушкодження, так і емоційні, психологічні травми, які залишають глибокий слід у свідомості та душевному стані військових.

Особливість реабілітації військовослужбовців у воєнних умовах полягає у високій складності організаційних, логістичних і психологічних факторів, які ускладнюють доступ до повноцінного лікування та підтримки. Часто процес реабілітації проходить у нестабільних, небезпечних умовах, що посилює як фізичні, так і психічні стани пацієнтів. Водночас саме реабілітація допомагає їм зберегти гідність, віру у власні сили, мотивує до активної участі в житті після служби.

Таким чином, медична та психосоціальна реабілітація військовослужбовців – це не просто відновлення здоров'я, а й комплексний процес, що забезпечує повернення до повноцінного життя, здатність до самореалізації і подальшої адаптації у суспільстві. У сучасних умовах збройного конфлікту в Україні саме цей напрямок набуває особливої актуальності, оскільки він є невід'ємною частиною підтримки ветеранів, постраждалих у війні, та збереження обороноздатності держави в цілому.

Медична реабілітація: завдання і виклики

Медична реабілітація військовослужбовців є невід’ємною складовою процесу відновлення після бойових травм і поранень, які можуть бути найрізноманітнішими – від відкритих вогнепальних ран і ампутацій до опіків, контузій та інших пошкоджень, отриманих у зоні бойових дій. Основна мета медичної реабілітації полягає у повному або максимально можливому відновленні фізичного здоров’я, функціональних можливостей організму, які були порушені внаслідок травм або супутніх захворювань, що нерідко виникають ускладненням первинних ушкоджень.

Одним із ключових завдань медичної реабілітації є відновлення порушених функцій організму – це можуть бути як рухові, так і сенсорні, дихальні чи інші фізіологічні функції. Наприклад, військовослужбовець, який отримав ампутацію кінцівки, повинен пройти курс протезування і навчитися користуватися ортопедичними пристроями, що значно підвищує його мобільність і дозволяє повернутися до активного життя. Аналогічно, пацієнти з опіками потребують тривалої фізіотерапії для відновлення рухливості суглобів і профілактики контрактур – ускладнень, що можуть суттєво обмежувати функціональність кінцівок.

Другим важливим аспектом є попередження ускладнень і вторинних захворювань, що можуть виникати як результат основної травми чи лікування. Наприклад, у пацієнтів із важкими пораненнями нерідко розвиваються пролежні, які без належної уваги можуть призводити до інфекцій і системних ускладнень. Тому завданням реабілітації є не лише фізичне відновлення, а й профілактика таких небезпечних станів, що передбачає постійний контроль і догляд.

Третім важливим завданням є підвищення якості життя пацієнтів і адаптація до нових фізичних умов. Після тяжких травм, навіть якщо вони успішно вилікувані, життя військовослужбовців суттєво змінюється – і дуже важливо допомогти їм пристосуватися до цих змін, навчитися жити повноцінно, не втрачаючи мотивації. Це включає і фізичну, і психологічну реабілітацію, а

також соціальну адаптацію.

Проте у реальних умовах війни медична реабілітація стикається з низкою серйозних викликів, які значно ускладнюють її ефективність. По-перше, в багатьох регіонах, особливо у прифронтових зонах, спостерігається недостатність спеціалізованих реабілітаційних центрів. Часто такі установи розташовані у великих містах, куди буває складно або небезпечно евакуювати поранених. Через це військові пацієнти змушені проходити лікування у звичайних лікарнях, які не завжди оснащені необхідним обладнанням та кваліфікованим персоналом для комплексної реабілітації.

По-друге, серйозною проблемою є логістика постачання медикаментів, реабілітаційного обладнання та технічних засобів. В умовах бойових дій транспортні шляхи часто перебувають під загрозою або взагалі перекриті, що ускладнює своєчасну доставку необхідних препаратів, протезів, апаратів фізіотерапії тощо. Наприклад, на початкових етапах війни спостерігалися проблеми з забезпеченням наркотичних анальгетиків для знеболення, що негативно впливало на якість лікування.

По-третє, наявність обмежених ресурсів і високе навантаження на медичний персонал є додатковою перешкодою. Медики часто працюють у надзвичайно складних умовах, з нестачею обладнання, медикаментів та фахівців, які спеціалізуються саме на реабілітації. Це може призводити до того, що пацієнти не отримують повноцінного відновного лікування або воно затягується на тривалий термін.

Незважаючи на ці виклики, саме сучасні методи реабілітації дають змогу досягати значних результатів. Зокрема, широке застосування фізіотерапії – процедур, які допомагають знімати біль, покращувати кровообіг і відновлювати рухові функції – стало невід’ємною частиною лікування військових поранень. Для відновлення рухливості суглобів і м’язів активно використовують кінезитерапію – лікувальну фізкультуру, яка індивідуально підбирається залежно від ступеня травми.

Не менш важливою є ерготерапія, спрямована на навчання пацієнтів

виконувати побутові та професійні завдання в умовах фізичних обмежень. Наприклад, військовослужбовець із травмою руки може навчитися користуватися спеціальними адаптивними пристроями, що значно покращить його незалежність у повсякденному житті.

Застосування ортопедичних протезів і технічних засобів також є ключовим елементом реабілітації. Завдяки сучасним технологіям протезування військові з ампутаціями кінцівок отримують змогу вести активний спосіб життя, повертатися до праці або навіть займатися спортом. Наприклад, відомі випадки, коли ветерани війни, які втратили ноги, за допомогою сучасних біонічних протезів стали успішними спортсменами-паралімпійцями.

Таким чином, медична реабілітація військовослужбовців – це складний і багатогранний процес, який потребує координації зусиль медиків, психологів, технічних спеціалістів і держави. В умовах війни особливо важливо підтримувати і розвивати інфраструктуру реабілітації, забезпечувати її необхідними ресурсами та фахівцями, щоб кожен, хто зазнав поранень у бою, міг отримати якісну допомогу і повернутися до повноцінного життя.

Психосоціальна реабілітація: підтримка духу та соціальна адаптація

Психологічні травми, які супроводжують війну, часто мають не менш руйнівний вплив на життя військовослужбовців, ніж фізичні поранення. Війна залишає глибокі рани в душі, і для багатьох ветеранів саме ці внутрішні травми стають справжнім викликом у подальшому житті. Посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), депресія, тривожні розлади, емоційна нестабільність і складнощі з адаптацією до цивільного життя є поширеними наслідками, що потребують комплексного підходу до реабілітації. Без належної підтримки ці психологічні проблеми можуть призвести до соціальної ізоляції, втрати працездатності, руйнування сімей і навіть суїциду.

Психосоціальна реабілітація – це процес, спрямований на відновлення психічного здоров'я та соціальної інтеграції ветеранів, який включає низку важливих складових. Перш за все, це психологічна підтримка і терапія, що допомагає людям подолати страхи, тривогу, агресивні реакції, відчуття

безвиході і безпорадності. У практиці застосовуються різноманітні психотерапевтичні методи: індивідуальна терапія, групова робота, арт-терапія, когнітивно-поведінкова терапія (КПТ), яка допомагає змінити деструктивні моделі мислення та поведінки.

Наприклад, в Україні було запроваджено численні програми для ветеранів, де за допомогою групової психотерапії військові можуть відкрито обговорювати свої переживання, що допомагає знизити рівень стресу та усвідомити, що вони не самотні у своїй боротьбі. Арт-терапія, зокрема малювання, музика чи драматерапія, допомагають виразити емоції, які важко вербалізувати словами, що сприяє емоційному розвантаженню та полегшенню психічного стану.

Важливим аспектом психосоціальної реабілітації є соціальна підтримка, яка включає допомогу сім'ї, залучення громадських організацій, волонтерських рухів, а також державних структур. Сім'я відіграє ключову роль у процесі адаптації ветерана – розуміння, терпимість і підтримка близьких допомагають людині відчувати себе потрібною і захищеною. Також соціальні організації організовують спеціальні програми, спрямовані на інтеграцію ветеранів у суспільство, допомагають у пошуку житла, медичній допомозі та юридичній підтримці.

Прикладом такої допомоги є діяльність благодійних фондів в Україні, які забезпечують психологічну підтримку, організовують курси з навчання навичкам стресостійкості, проводять тренінги для сімей ветеранів. Це дозволяє не лише полегшити перебіг психічних розладів, а й сприяє формуванню соціального середовища, що сприяє одужанню.

Ще одним ключовим компонентом є професійна адаптація та допомога у працевлаштуванні. Після війни багато військових стикаються з проблемою повернення до цивільного життя, зокрема з пошуком роботи, адже через фізичні чи психологічні обмеження вони можуть бути не в змозі виконувати колишню професію. Психосоціальна реабілітація включає програми перекваліфікації, навчання новим професійним навичкам, консультації з кар'єрного розвитку, що

допомагає ветеранам знайти себе у новій сфері та стати економічно незалежними.

Наприклад, у багатьох країнах діють спеціальні центри для ветеранів, які пропонують курси з інформаційних технологій, ремісництва, підприємництва тощо. В Україні подібні ініціативи також активно розвиваються, забезпечуючи ветеранам можливість не лише відновити матеріальний добробут, а й відчутти свою значущість у суспільстві.

Особливо важливо створювати сприятливі умови для повернення військових до повноцінного життя, де вони можуть відчутти свою цінність і соціальну приналежність. Це означає не лише підтримку на рівні медичної та психологічної допомоги, а й створення інклюзивного суспільства, яке поважає та цінує внесок ветеранів. Важливу роль тут відіграють культурні та спортивні ініціативи, які дозволяють військовим проявити себе, спілкуватися з однодумцями та відновлювати соціальні зв'язки.

Прикладом може бути участь ветеранів у паролімпійських змаганнях, мистецьких виставках, театральних постановках, що не лише підтримує їхній дух, а й змінює ставлення суспільства до осіб із травмами чи інвалідністю. Такі заходи сприяють формуванню позитивного образу ветерана як активного, творчого і відповідального громадянина.

Отже, психосоціальна реабілітація – це комплексний, багаторівневий процес, який охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на відновлення не лише фізичного, а й душевного здоров'я, а також повну соціальну інтеграцію військовослужбовців у мирне життя. В умовах сучасної війни саме ця сфера реабілітації набуває особливого значення, адже без відновлення психічного здоров'я та соціальної адаптації військові ризикують залишитися відчуженими від суспільства, що в кінцевому підсумку впливає не лише на їхнє особисте життя, а й на стабільність та розвиток країни в цілому.

Інтеграція медичної та психосоціальної реабілітації

Для досягнення максимально ефективних результатів у відновленні військовослужбовців після бойових травм та стресів надзвичайно важливим є

комплексний, цілісний підхід, який поєднує медичну та психосоціальну реабілітацію в єдину інтегровану систему. Медична реабілітація, спрямована на відновлення фізичних функцій, і психосоціальна підтримка, орієнтована на відновлення психологічного здоров'я та соціальної адаптації, мають доповнювати одна одну, створюючи синергію, що значно підвищує шанси на повноцінне одужання ветеранів.

Організація інтегрованої системи реабілітації вимагає тісної координації між різними фахівцями – лікарями, реабілітологами, психологами, психотерапевтами, соціальними працівниками, ерготерапевтами та іншими спеціалістами, які працюють разом над створенням індивідуальної програми відновлення для кожного пацієнта. Такий міждисциплінарний підхід дозволяє враховувати всі аспекти стану людини – фізичний, психічний і соціальний, що є ключовим для успішного повернення до нормального життя.

Інтеграція медичної та психосоціальної реабілітації сприяє більш швидкому і повному відновленню здоров'я, оскільки одночасна робота над фізичними травмами і психологічними проблемами запобігає загостренню однієї із сфер і допомагає уникнути хронізації захворювань. Наприклад, військовослужбовець, який отримав травму кінцівки, проходячи курс фізіотерапії, паралельно отримує психологічну підтримку для подолання болю, страху та тривоги, пов'язаних із травмою. Такий комплексний підхід значно підвищує ефективність лікування, скорочує період реабілітації і знижує ризик розвитку депресії чи посттравматичного стресового розладу.

Окрім того, інтеграція підтримує мотивацію військових до реабілітації. Часто, особливо у випадках тяжких поранень або складних психологічних розладів, пацієнти відчують втому, безнадійність, бажання відмовитися від лікування. Психологічна підтримка та соціальна допомога у поєднанні з медичним лікуванням створюють відчуття, що вони не залишені самі зі своїми проблемами. Спільна робота команди фахівців над проблемами пацієнта формує у нього позитивний настрій і віру у свої сили, що суттєво впливає на результати реабілітації.

Інтегрований підхід також має велике значення для зменшення ризику соціальної ізоляції та повторного травмування. Часто ветерани, які не отримали належної психосоціальної підтримки, ризикують замкнутися у собі, втратити зв'язок із суспільством, що може призвести до погіршення психічного стану, безробіття, руйнування сімейних стосунків. Проте, коли медична допомога поєднується з активною роботою соціальних працівників та психологів, які допомагають повернути ветеранів у соціальне середовище, ризик відчуження знижується. Важливим елементом є залучення сім'ї, організація підтримуючих груп, навчання навичкам соціальної взаємодії і стресостійкості.

Для прикладу можна навести систему реабілітації, яка працює у деяких країнах з розвиненою військовою медициною, де пацієнти проходять комплексний курс, що включає одночасно заняття з фізіотерапії, індивідуальні консультації з психологом, участь у групах підтримки, а також допомогу у соціальній адаптації і працевлаштуванні. Такий підхід значно підвищує ймовірність того, що військовий повернеться до активного громадського життя і зможе реалізуватися у нових сферах.

В Україні, з огляду на специфіку сучасного конфлікту, інтеграція медичної та психосоціальної реабілітації стає особливо актуальною. Через численні поранення та психічні травми, які отримали військові, держава та громадські організації активно працюють над створенням таких систем, які забезпечують не лише лікування, а й підтримку на всіх рівнях – від первинної медичної допомоги у військових шпиталях до комплексної реабілітації у спеціалізованих центрах.

Отже, інтеграція медичної та психосоціальної реабілітації є ключовою складовою ефективного відновлення військовослужбовців, яка забезпечує не лише повернення фізичного здоров'я, а й підтримку психологічного стану, формування мотивації та соціальну адаптацію. Лише поєднання цих зусиль дає змогу створити повноцінну систему підтримки, що допомагає військовим подолати наслідки війни і повернутися до повноцінного, активного життя у мирному суспільстві.

Висновки

Медична та психосоціальна реабілітація військовослужбовців в умовах війни – це надзвичайно важливий напрямок, що потребує державної підтримки, розвитку спеціалізованих програм і ресурсного забезпечення. Відновлення здоров'я та соціальної активності воїнів є запорукою не лише їх особистого благополуччя, а й стабільності і розвитку держави в цілому.

Забезпечення доступу до якісної реабілітації має стати пріоритетом національної політики охорони здоров'я в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Військова медицина і реабілітація в Україні: сучасні виклики і перспективи / За ред. І.І. Ковальчука. – Київ: Національна академія медичних наук України, 2022. – 256 с.
2. Мельник В.І. Медична реабілітація постраждалих у зоні бойових дій: методичні рекомендації. – Львів: Львівський національний медичний університет, 2021. – 128 с.
3. Шевченко О.П. Психосоціальна підтримка військовослужбовців у період післявоєнної адаптації // Вісник психоневрології. – 2023. – №2. – С. 45–53.
4. Ковальчук І. І., Петренко С.В. Посттравматичний стресовий розлад у ветеранів війни: діагностика та терапія // Український журнал психіатрії. – 2022. – Т. 30, № 3. – С. 60–71.
5. World Health Organization. Rehabilitation in health systems. WHO Guidelines, 2020. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/rehabilitation-in-health-systems>
6. NATO Science and Technology Organization. Military Rehabilitation and Prosthetics: Current Practices and Future Directions. – Brussels, 2021.
7. Американська асоціація військової медицини. Clinical Practice Guidelines for Traumatic Brain Injury Rehabilitation. – 2019.
8. Український центр соціальної адаптації ветеранів війни. Програми

психосоціальної реабілітації. – Київ, 2023. – 72 с.

9. Харченко О.М. Соціальна реабілітація військовослужбовців із бойовими травмами: досвід і проблеми // Соціальна робота в Україні. – 2022. – №1. – С. 112–120.

10. Коваленко В.М. Ерготерапія у військовій реабілітації: теорія і практика. – Харків: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2021. – 154 с.